

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
Південноукраїнський центр професійного розвитку керівників та фахівців
соціономічної сфери

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ В АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

*Всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю
06 червня 2026 року*

ОДЕСА

DOI: <https://doi.org/10.24195/CriticalThinking2026>

УДК: 378:159.955

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Музиченко Ганна В'ячеславівна - доктор політичних наук, професор, проректор з наукової роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Койчева Тетяна Іванівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, в.о. першого проректора з навчальної та науково-педагогічної роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Ольга ЗБАРСЬКА (Olga Zbarskaya) - доктор наук, експерт у галузі креативного потенціалу людини, член академії ACSW, член The Textbook & Academic Authors Association, засновник та президент компанії «OZCREDO», автор книг та підручників.

Черненко Наталія Миколаївна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри освітнього менеджменту та публічного управління Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Папач Ольга Іванівна - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри математики і методики її викладання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Дерік Ілона Морисівна - кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Листопад Олексій Анатолійович - доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

*Рекомендова вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол №15 від 25 червня 2026 року.)*

Рецензенти:

Княжева Ірина Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Фурман Анатолій Анатолійович – доктор психологічних наук, професор, директор Навчально-наукового інституту гуманітарних наук Національного університету «Одеська політехніка».

Критичне мислення в академічному середовищі: від теорії до практики: збірник матеріалів всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю. Одеса: Університет Ушинського, 2026. 473 с.

До збірника ввійшли матеріали всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю, присвяченої різним психолого-педагогічним аспектам інноваційного потенціалу особистості, сучасним методам та формам організації освітнього процесу у закладах освіти різного рівня, розвитку критичного мислення під час підготовки здобувачів у закладах освіти.

Науковці висвітлюють питання щодо сучасних форм і методів розвитку критичності як ресурсу інноваційного потенціалу особистості.

Відповідальність за зміст матеріалів несуть їх автори.

© Університет Ушинського

інноваційного освітнього середовища [4]. У сучасних умовах цифровізації освіти проблема формування критичного мислення викладачів набуває особливої актуальності та потребує подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел:

1. Пометун О. І. Критичне мислення як педагогічний феномен сучасної освіти // Український педагогічний журнал. – 2018. – № 2. – С. 89–98.
2. Тягло О. В. Критичне мислення : навчальний посібник. – Харків : Основа, 2008. – 189 с.
3. Halpern D. Thought and Knowledge: An Introduction to Critical Thinking. – New York : Psychology Press, 2014. – 624 p.
4. Paul R., Elder L. Critical Thinking: Tools for Taking Charge of Your Learning and Your Life. – Boston : Pearson Education, 2020. – 368 p.
5. Lipman M. Thinking in Education. – Cambridge : Cambridge University Press, 2003. – 298 p.
6. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII.
7. Концепція розвитку цифрових компетентностей в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 № 167-р.
8. UNESCO. Education in a Post-COVID World: Nine Ideas for Public Action. – Paris : UNESCO, 2020. – 26 p.
9. https://courses.prometheus.org.ua/assets/courseware/f3e5e8390ca153f537143a93cbd9d178/assetv1:CZ+CTFT101+2017_T3+type@asset+block/%D0%9B%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F_14_%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82.pdf

МИКОЛАЙЧУК Микола Миколайович

ORCID ID: 0000-0001-7837-0229

DOI: <https://doi.org/10.24195/CriticalThinking2026-5>

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕРЖАВНОЇ СТІЙКОСТІ

У сучасному світі, де гібридні загрози, дезінформація та когнітивні війни стали невід'ємною частиною геополітичного протистояння, критичне мислення для фахівця з національної безпеки перетворюється з «м'якої навички» (soft skill) на фундаментальну професійну компетенцію.

Для майбутнього фахівця у сфері безпеки, аналітика або стратега здатність об'єктивно оцінювати ситуацію, розпізнавати маніпуляції та прогнозувати наслідки рішень є питанням не лише професійного успіху, а й виживання держави.

Критичне мислення в галузі національної безпеки має свої унікальні особливості, що відрізняють його від загальногуманітарного підходу. Специфіка критичного мислення в контексті сектору безпеки полягає в наступному.

Аналізувати та приймати рішення найчастіше доводиться в умовах невизначеності та дефіциту часу. Відтак, Студенти мають вчитися приймати рішення, коли вхідні дані є суперечливими, неповними або навмисно викривленими противником.

Необхідність виявлення інформаційно-психологічних операцій (ІПсО). Тобто потребує формування навичка деконструкції наративів, що спрямовані на дестабілізацію суспільства або дискредитацію державних інститутів.

Потребує поглиблення формування навичок стратегічного прогнозування, тобто здатність бачити «другий та третій порядок наслідків» будь-якої дії (наприклад, як зміна митної політики вплине на транскордонну злочинність або продовольчу безпеку).

Одним із ключових етапів формування критичного мислення є вивчення та ідентифікація власних когнітивних помилок, які можуть призвести до фатальних прорахунків у розвідці чи плануванні. До когнітивних упереджень та «пасток розуму» в аналітичній діяльності відносять: підтверджувальне упередження (confirmation bias) – схильність шукати інформацію, яка підтверджує вже наявну гіпотезу, ігноруючи контраргументи; ефект групового мислення (groupthink) – прагнення до консенсусу в підрозділі чи команді, що пригнічує критичні зауваження та альтернативні погляди; інерція мислення – намагання застосувати старі шаблони до нових, нетипових загроз (наприклад, оцінка кіберзагроз суто через призму фізичного захисту об'єктів).

Для ефективного навчання студентів спеціальності «Національна безпека» доцільно використовувати наступні методологічні інструменти формування навичок.

У методі «Адвоката диявола» та Red Teaming студенти поділяються на групи, де одна сторона розробляє план безпекових заходів, а інша («Червона команда») має завдання знайти в ньому слабкі місця, імітуючи логіку агресора. Це вчить бачити систему очима ворога.

В процесі аналізу альтернативних гіпотез (АСН) здійснюється використання матриць для порівняння різних варіантів розвитку подій (наприклад, «Чи є концентрація військ на кордоні блефом чи підготовкою до наступу?»). Кожна доказова одиниця перевіряється на відповідність кожній гіпотезі.

Під час роботи з OSINT (Open Source Intelligence) відбувається навчання студентів верифікації даних із відкритих джерел, розрізненню глибоких фейків (deepfakes) та аналізу метаданих для встановлення істини [1].

“Принципи та навички критичного мислення є фундаментом у розпізнаванні пропаганди в сучасному інформаційному просторі, допомагають не стати її жертвою, відрізнити переконливі аргументи від прийомів

маніпулювання, визначати надійність того чи іншого джерела інформації та обдумувати кожне завдання або прийняте рішення” [2].

Критичне мислення є головним фільтром у боротьбі з пропагандою, дієвим засобом інформаційної гігієни та протидії дезінформації. Майбутній фахівець має володіти алгоритмом перевірки інформації.

По-перше слід визначити джерело інформації (Хто є першоджерелом? Яка його репутація та фінансування?).

Далі варто ретельно перевірити увесь контекст (Чи не вирвана інформація з контексту подій?).

Наступним етапом є аналіз емоційного навантаження (Чи намагається текст викликати страх, паніку або гнів (типові маркери маніпуляції)?).

Останнім, але чи не найбільш вагомим є перевірка логічної послідовності (Чи немає в аргументації логічних стрибків або підміни понять?).

Кінцевою метою формування критичного мислення є підготовка фахівця, здатного до раціонального вибору в процесі впливу на прийняття управлінських рішень. В архітектурі національної безпеки це означає здатність: мінімізувати ризики при впровадженні нових безпекових стратегій; ефективно розподіляти обмежені ресурси (фінансові, людські, технічні); аргументовано відстоювати свою позицію перед вищим керівництвом, навіть якщо вона є непопулярною.

Висновки

Формування критичного мислення має бути наскрізним процесом, інтегрованим у всі дисципліни, а не тільки спеціальні на кшталт кібербезпеки або антитерористичної діяльності. Держава, чії безпекові структури складаються з людей, здатних мислити критично, є значно стійкішою до гібридних впливів та здатна на випередження викликів майбутнього.

Список використаних джерел

1. NATO Handbook on Counter-Cognitive Warfare. 2023. URL: <https://www.sto.nato.int/wp-content/uploads/chief-scientist-report-cognitive-warfare-4.pdf>

2. Куцепал, С. . (2022). Критичне мислення як засіб спротиву в інформаційній війні. "Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого". Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія, 3(54). URL: <https://doi.org/10.21564/2663-5704.54.265682>

МИЛЯН Любов Мирославівна

КУЛЬТУРА ЗАПИТАНЬ У ШКОЛІ: КРИТИЧНЕ ТА КРЕАТИВНЕ МИСЛЕННЯ ПЕДАГОГІВ У ПРИЙНЯТТІ ЩОДЕННИХ ОСВІТНІХ РІШЕНЬ

Nelia Medvedchuk, Olha Romanishyna Introducing critical thinking into the educational process of bachelors as a factor in improving the quality of education	Медведчук Неля, Романішина Ольга Впровадження критичного мислення в навчальний процес бакалаврів як чинник підвищення якості освіти	226
Tatiana Melenchuk Critical thinking of higher technical education teachers	Меленчук Тетяна Критичне мислення викладачів вищої технічної освіти	230
Mykola Mykolaichuk Critical thinking as a tool for state resilience	Миколайчук Микола Критичне мислення як інструмент державної стійкості	232
Liubov Mylian Questioning culture at school: critical and creative thinking of educators in making daily educational decisions	Милян Любов Культура запитань у школі: критичне та креативне мислення педагогів у прийнятті щоденних освітніх рішень	234
Maryna Myronets Academic integrity and critical thinking of higher education students as tools for ensuring transparency, sustainable development and economic efficiency of forest management	Миронець Марина Академічна доброчесність та критичне мислення здобувачів вищої освіти як інструменти забезпечення прозорості, сталого розвитку та економічної ефективності управління лісовим господарством	237
Roman Miroshnyk Project activity as a tool for forming practical competence of future technology teachers	Мірошник Роман Проектна діяльність як інструмент формування практичної компетентності майбутніх вчителів технологій	241
Serhii Mishchenko Developing critical thinking in future science teachers while studying cytology and genetics courses	Міщенко Сергій Розвиток критичного мислення майбутніх учителів природничих наук у процесі вивчення курсів цитології та генетики	244
Inna Moliaka Model of critical thinking development in teaching english phonetics	Моляка Інна Модель розвитку критичного мислення у викладанні фонетики англійської мови	249